

ПРИХНО

УДК 368.01

Ірина Миколаївна
prikhno_irina@mail.ru

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СТРАХОВИХ РЕЗЕРВІВ

SCIENTIFIC APPROACHES TO FORMATION OF INSURANCE RESERVES

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, Черкаський державний технологічний університет

Стаття присвячена визначенню суті страхових резервів, характеристиці основних їх видів, описанню методик формування різних видів страхових резервів. У статті обґрунтована модель управління страховими резервами.

Статья посвящена определению сущности страховых резервов, характеристике основных их видов, описанию методик формирования разных видов страховых резервов. В статье обоснована модель управления страховыми резервами.

The article is devoted to defining the essence of insurance reserves, the main characteristic of their species, description of methods of forming various kinds of insurance reserves. In the article the model of insurance reserves is justified.

Ключові слова: страховий резерв, формування страхового резерву, модель управління страховими резервами

Ключевые слова: страховой резерв, формирование страхового резерва, модель управления страховыми резервами

Keywords: the insurance reserve, the formation of insurance reserve, the model of insurance reserves management

ВСТУП

Нинішні умови господарювання потребують прискорення розвитку страхових компаній, оскільки вони мають здатність акумулювати значні фінансові ресурси та здійснювати активну інвестиційну політику. Однією з першочергових вимог до страховика є формування страхових резервів, що спричинено зосередженням у страховій компанії майнових інтересів значної кількості страхувальників.

Теоретичні основи сутності і умови формування страхових резервів досліджено в наукових працях сучасних вчених-економістів, зокрема таких: В. Базилевича, Л. Матвійчука, С. Осадця, В. Плиса, Р. Островерхої. Однак, слід зауважити, що підходи до формування страхових резервів за видами розглянуто фрагментарно і потребує подальшого дослідження.

МЕТА РОБОТИ

Метою роботи є визначення суті страхових резервів, характеристика основних їх видів, описання методик формування різних видів страхових резервів, розробка моделі управління страховими резервами.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою цього дослідження є наукові праці вітчизняних вчених-економістів, інформаційні ресурси мережі Internet, нормативно-правові акти України.

При виконанні дослідження використано такі методи дослідження: порівняння, структурно-логічного аналізу, узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Страхові резерви – це грошові кошти, що утворюються страховиками з метою забезпечення майбутніх виплат страхових сум і страхового відшкодування залежно від видів страхування (перестраховування) [1].

Необхідність формування страхових резервів спричинена специфічною діяльністю страховиків, які спочатку акумулюють грошові кошти у вигляді страхових премій, а потім, у випадку настання страхового випадку, виплачують грошові суми у вигляді страхового відшкодування. Зауважимо, що між моментом акумулювання грошових коштів і між моментом виплати страхового відшкодування проходить певний проміжок часу, що дає можливість страховикові примножувати залучені грошові кошти, вкладаючи їх у високоліквідні фінансові активи. Але, оскільки настання страхового випадку є непередбачуваним, тому страхова компанія обов'язково повинна мати певний запас грошових коштів (страховий резерв), щоб у будь-який момент виконати умови договору щодо виплати страхового відшкодування.

Правила формування страхових резервів регламентуються такими нормативно-правовими актами: Законом України “Про страхування” [2], Правилами формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя [3], Методикою формування резервів із страхування життя [4].

Згідно статті 31 Закону України “Про страхування” страхові резерви поділяються на технічні резерви і резерви із страхування життя (рис. 1).

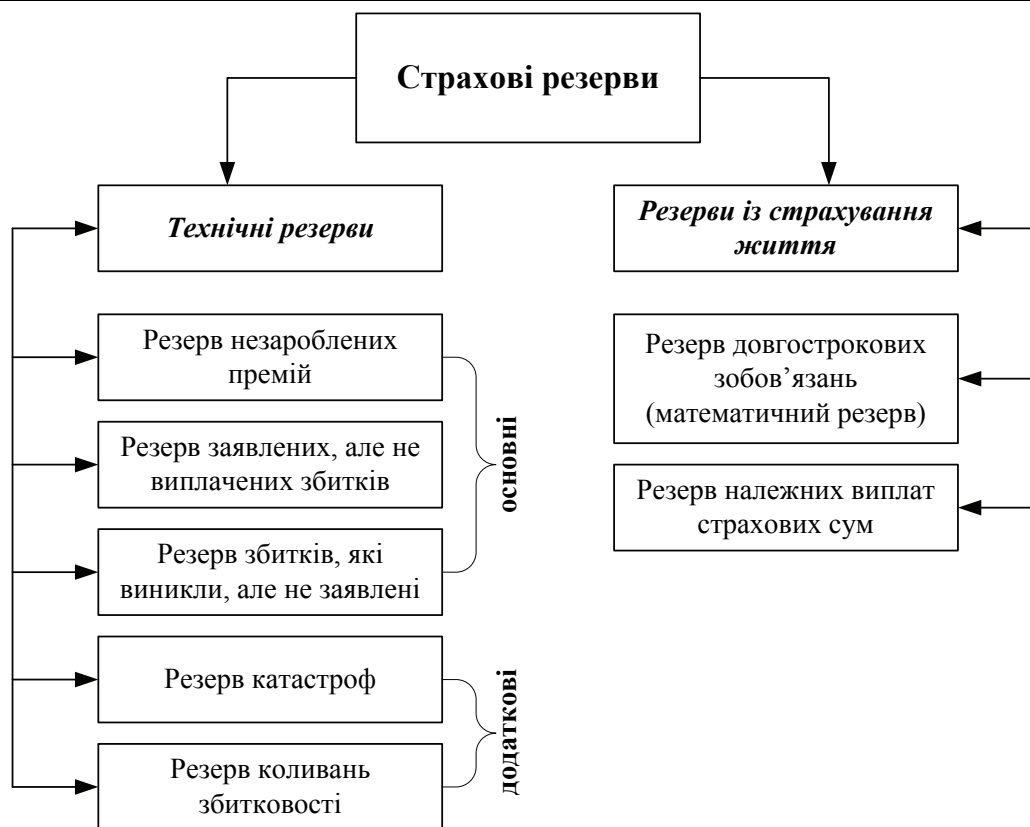

Рис. 1. Класифікація страхових резервів

Технічні резерви за критерієм обов'язковості можна поділити на основні і додаткові. До основних технічних резервів відносяться:

- резерви незароблених премій;
- резерви заявлених, але не виплачених збитків;
- резерви збитків, які виникли, але не заявлені.

Додатковими технічними резервами є:

- резерви катастроф;
- резерви коливань збитковості.

Резерви із страхування життя поділяються на:
 - резерви довгострокових зобов'язань (математичні резерви);
 - резерви належних виплат страхових сум.

Проаналізуємо специфіку формування зазначених видів страхових резервів згідно Правил формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя [3] і Методики формування резервів із страхування життя [4] (табл. 1).

Таблиця 1

Методика формування різних видів страхових резервів

1	2	3
№ з/п	Вид резерву	Методика формування резерву
1	Резерв незароблених премій	Величина резерву встановлюється залежно від часток надходжень сум страхових платежів (страхових премій, страхових внесків), які не можуть бути меншими 80 % загальної суми надходжень страхових платежів (страхових премій, страхових внесків), з відповідних видів страхування у кожному місяці з попередніх дев'яти місяців (розрахунковий період) і обчислюється в такому порядку: - частки надходжень сум страхових платежів (страхових премій, страхових внесків) за перші три місяці розрахункового періоду множаться на одну четверту; - частки надходжень сум страхових платежів (страхових премій, страхових внесків) за наступні три місяці розрахункового періоду множаться на одну другу; - частки надходжень сум страхових платежів (страхових премій, страхових внесків) за останні три місяці розрахункового періоду множаться на три четвертих; - одержані добутки додаються.

Продовження табл. 1

1	2	3
2	Резерв заявлених, але несплачених збитків	Величина резерву відповідає сумі заявлених збитків у звітному періоді, збільшеній на суму несплачених збитків на початок звітного періоду за попередні періоди, зменшеній на суму сплачених збитків у звітному періоді плюс витрати на врегулювання збитків у розмірі 3 % від суми несплачених збитків на кінець звітного періоду.
3	Резерв збитків, які виникли, але не заявлені	Розрахунок резерву здійснюється із застосуванням таких методів: 1) модифікація ланцюгового методу і метод Борнхуеттера-Фергюсона – застосовуються за наявності даних не менше ніж за 12 періодів (кварталів) сплати (розвитку) збитків); 2) метод фіксованого відсотка – резерв визначається у розмірі 10 % від заробленої страхової премії з попередніх чотирьох кварталів, які передують звітній даті.
4	Резерв коливань збитковості	Резерв (РКЗ) розраховується за формулою: $PKZ = PKZ_n - (ZF - ZP) * ZSP,$ де: PKZ_n – резерв коливань збитковості на початок звітного періоду; ZF – показник фактичного рівня збитковості за видом страхування у звітному періоді; ZP – показник середнього очікуваного рівня збитковості, який взято за основу при розрахунку тарифної ставки за видом страхування; ZSP – зароблена страхова премія у звітному періоді.
5	Резерв катастроф	Методика розрахунку резерву розроблена лише для страховиків, які надають послуги із обов'язкового страхування цивільної відповідальності за ядерну шкоду та не встановлена для інших видів страхування.
6	Резерв довгострокових зобов'язань (математичний резерв)	Резерв складається з: 1) резервів нетто-премій – різниця між актуарною вартістю потоку майбутніх страхових виплат (без урахування бонусів) та актуарною вартістю потоку майбутніх страхових нетто-премій; 2) резервів витрат на ведення справи – різниця між актуарною вартістю потоку майбутніх витрат страховика із забезпечення виконання зобов'язань за договором після закінчення строку сплати страхових внесків та актуарною вартістю потоку наступних надходжень тієї частини брутто-премії, що йде на покриття майбутніх витрат; 3) резервів вирівнювання – розраховується в разі, якщо при розрахунку математичних резервів за договором актуарна вартість потоку майбутніх страхових нетто-премій перевищує 97 % від актуарної вартості потоку майбутніх страхових брутто-премій, яка обчислюється на базисі розрахунку резервів, та дорівнює величині такого перевищення. В іншому випадку резерв вирівнювання за договором не формується, а його величина вважається рівною нулю; 4) резерву бонусів – оцінкою актуарної вартості додаткових зобов'язань страховика, що виникають при збільшенні розмірів страхових сум та (або) страхових виплат за результатами отриманого інвестиційного доходу та за іншими фінансовими результатами діяльності страховика (участь у прибутках страховика).
7	Резерв належних виплат страхових сум	Резерв складається з: 1) резерву заявлених, але не врегульованих збитків – визначається у сумарному розмірі не сплачених на звітну дату грошових сум, що мають бути сплачені: а) у зв'язку із страховими випадками, про факт настання яких заявлено страховику в установленому законодавством та договором порядку; б) при настанні термінів здійснення виплат ануїтету, за якими (термінами) згідно з умовами договору не вимагається заява на виплату; в) у зв'язку з достроковим припиненням дії договору або із змінами умов договору; г) у зв'язку з настанням страхового випадку, який стався протягом звітного періоду або попередніх періодів, коли про факт дожиття застрахованої особи не було заявлено на звітну дату; 2) резерву збитків, що виникли, але не заявлені – є оцінкою грошових зобов'язань страховика, що виникли внаслідок смерті застрахованої особи, нещасного випадку та (або) хвороби щодо страхових випадків, які могли статися у звітному або звітних періодах, що передують йому, але не були заявлені на звітну дату.

Зауважимо, що розрахунок всіх видів страхових резервів здійснюється за кожним видом страхування

окремо. Загальна величина кожного виду резерву дорівнює сумі резервів, розрахованих окремо за кожним видом страхування.

Проаналізуємо обсяг сформованих страхових резервів в Україні. Для цього на основі статистичних даних [5, с. 3] побудовано діаграму зміни страхових резервів протягом 2012-2014 рр. (рис. 2).

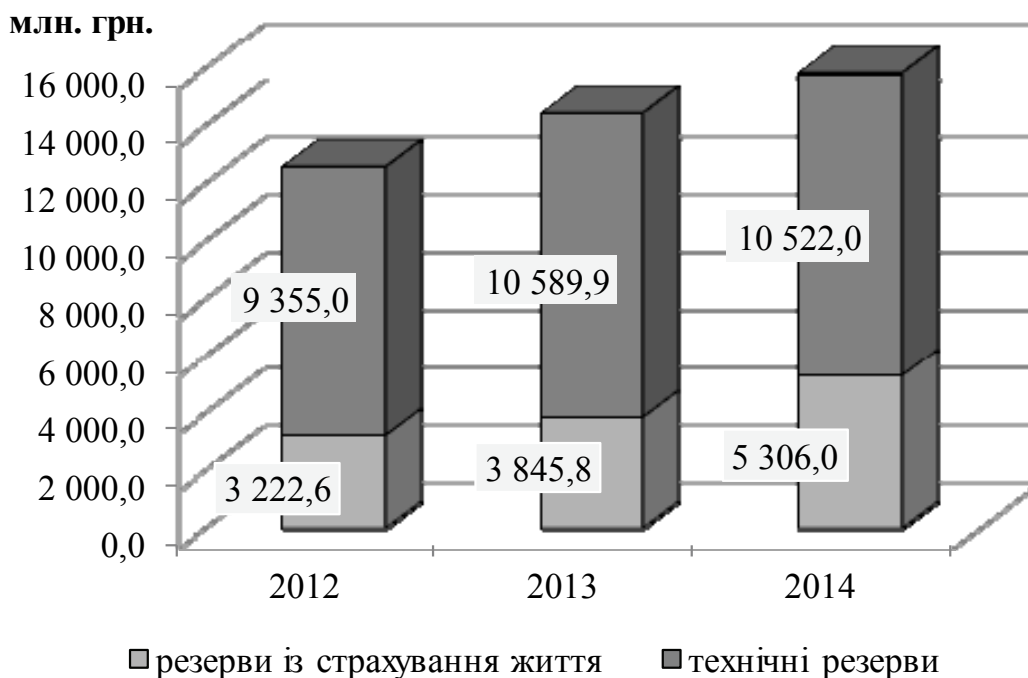

Рис. 2. Динаміка зміни страхових резервів протягом 2012-2014 рр.

Страхові резерви зросли з 12577,6 млн. грн. на кінець 2012 р. до 14435,7 млн. грн. на кінець 2013 р., тобто на 14,8 %, і до 15828,0 млн. грн. на кінець 2014 р., тобто на 9,6 % у порівнянні з аналогічною датою 2013 р.

При цьому, технічні страхові резерви становили 74,4 % станом на 31.12.2012 р., а станом на 31.12.2014 р. їх частка зменшилася до 66,5 %. В абсолютному ж вираженні відбулося збільшення технічних резервів з 9355,0 млн. грн. наприкінці 2012 р. до 10522,0 млн. грн. наприкінці 2014 р., тобто на 1167 млн. грн. (на 12,5 %).

Відповідно резерви із страхування життя зросли з 3222,6 млн. грн. станом на 31.12.2012 р. до 5306,0 млн. грн. станом на 31.12.2014 р., тобто на 2083,4 млн. грн. (на 64,6 %). А по структурі частка резервів із страхування життя зросла з 25,6 % до 33,5 % (на 7,9 відсоткових пунктів).

З метою ефективного управління процесом формування страхових резервів вітчизняним страховим компаніям необхідно використовувати

модель управління страховими резервами, яку розроблено на основі системи управління страховими резервами, запропонованої О. Рабий у своїй дисертаційній роботі [6, с. 9].

Удосконалена модель представлена на рис. 3.

Основним завданням Блоку 1 є управління акумуляцією грошових коштів, а саме: накопичення грошових коштів, вибір методики розрахунку страхових резервів, формування страхових резервів.

Основним завданням Блоку 2 є управління ризиками, зокрема запобігання виникненню або мінімізація внутрішніх і зовнішніх ризиків.

Основним завданням Блоку 3 є управління інвестуванням страхових резервів – проведення страховиком зваженої, ефективної інвестиційної політики.

Основним завданням Блоку 4 є управління процесом контролю за формуванням і використанням страхових резервів з метою забезпечення фінансової стійкості страхової компанії.

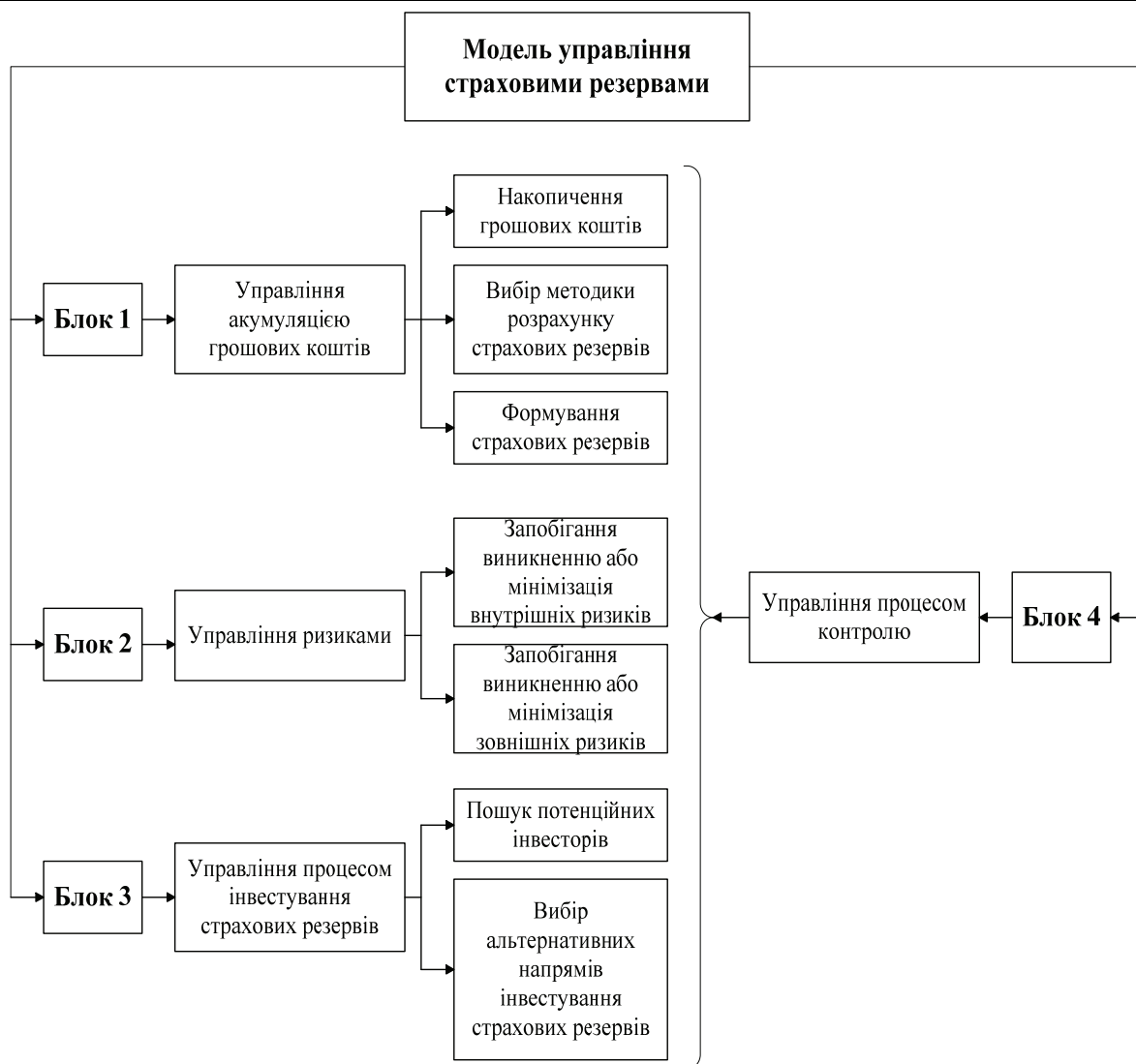

Рис. 3. Модель управління страховими резервами

ВИСНОВКИ

Таким чином, страхові компанії формують страхові резерви, які мають суто цільове призначення – виплата суми страхового відшкодування у випадку настання страхового випадку. Кожному виду страхових резервів притаманна власна методика чи декілька методик їх формування. Формування страхових резервів є для страхувальника певною гарантією повернення йому суми відшкодування і для страховика гарантією спроможності виконати умови страхового договору.

Список використаних джерел

1. Матвійчук Л.О. Методичні підходи до формування та обліку страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя / Л.О. Матвійчук // Вісник Дніпропетровського університету: Серія „Економіка”: Наукове видання – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vestnikdnu.com.ua/archive/201374/230-234.htm>.

2. Про страхування: Закон України: 07.03.1996 р. № 85/96-ВР // Верховна Рада України. –

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

3. Правила формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України: 17.12.2004 р. № 3104 // Верховна Рада України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

4. Методика формування резервів із страхування життя: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України: 27.01.2004 р. № 24 // Верховна Рада України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

5. Підсумки діяльності страхових компаній за 2014 рік // ФОРІНШУРЕР. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/files/file00552.pdf>.

6. Рабий О.С. Управління страховими резервами страховика / О.С. Рабий // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук : спеціальність 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит. – Одеса, 2006. – 21 с.